

PREDGOVOR

Kada smo počeli sa pisanjem ove knjige, naš najvažniji cilj bio je da prikazemo koliko je socijalna psihologija zanimljiva. Takođe, imali smo to zadovoljstvo da kroz mnoga pismia i e-mail poruke, koje su nam poslali profesori i studenti, čujemo da smo u tome i uspeli. Jedno od nama omiljenih je pismo studentkinje koja je rekla da je knjiga bila toliko interesantna da ju je pri učenju uvek ostavljala za kraj, kako bi nagradila sebe što je završila sa učenjem drugog gradiva. U slučaju ove studentkinje, u najmanju ruku, uspeli smo da pretvorimo našu knjigu u fascinantnu priču koja se čita sa uživanjem, umesto da to bude suvoparni izveštaj nabacanih činjenica i slika.

Ipak, uvek postoji prostor da se nešto unapredi i naš cilj u ovom, petom izdanju udžbenika, jeste da polje socijalne psihologije učinimo još boljim štivom. Kada držimo predavanja, nema veće nagrade od toga kad uspavane studente koji sede u poslednjim klupama vidimo kako sede i slušaju sa interesovanjem, govoreći: „Uh, nisam to znao! Pa, *ovo jeste* interesantno“. Nadamo se da će studenti koji čitaju našu knjigu slično reagovati.

Socijalna psihologija oživljava za studente onda kada razumeju čitav kontekst u kome se nalazi ovo područje: na koji način teorije inspirišu istraživanja, zašto se istraživanja izvode na način na koji se izvode, na koji način dalja istraživanja povlače nove oblasti za izučavanje. Mi smo pokušali da prenesemo naše sopstveno interesovanje za proces istraživanja na jedan prizeman smislen način, a rezultate naučnog procesa smo prikazali u terminima koji su svakodnevni čitaocu, gde smo se ipak trudili da ne „razvodnimo“ prikaz ovog područja. U svetu u kome ljudsko ponašanje može biti beskrajno iznenađujuće i gde se rezultati istraživanja ne mogu lako naslutiti, studentima je potrebna snažna podloga na kojoj će graditi sopstveno razumevanje ove izazovne discipline. Ovde detaljno prikazujemo strog, naučni pristup socijalnoj psihologiji na način koji, nadamo se, uključuje i interesuje većinu studenata.

PRIPOVEDAČKI PRISTUP

U okviru socijalne psihologije postoji obilje odličnih priča, kao recimo ona o tome kako je holokaust inspirisao istraživanje pokoravanja autoritetu, kako reakcije na venčanje uspešne diplomatkinje Masako Ovade sa princem

Japana ilustruju kulturne razlike u pojmu o sebi, i kako uspešna borba Lensa Armstronga u lečenju raka, kao i njegove atletske veštine (pet uzastopnih pobeda na Tur de Fransu), ilustruju sociopsihološki pristup ljudskom zdravlju. Postavljajući istraživanje u kontekst svakodnevnog života, približavamo materiju studentima, činimo je razumljivijom i lakšom za pamćenje.

Uvodne vinjete

Svako poglavlje počinje vinjetom iz svakodnevnog života koja ilustruje dolazeće pojmove. Ove događaje spominjemo na nekoliko mesta u poglavlju, pojašnjavajući studentima značaj materijala koji uče. Primeri uvodnih vinjeta uključuju tragičnu smrt Amadua Diala, koga su četrdeset i jedan put ustrelili beli policajci u predvorju njegove zgrade u Njujorku, u trenutku kad je posegnuo za novčanikom (Poglavlje 3, „Socijalna kognicija: Kako razmišljamo o socijalnom svetu“); zatim, neki zadržavajući primeri altruističkih postupaka na mestima terorističkih napada 11. septembra 2001. godine (Poglavlje 11, „Prosocijalno ponašanje: Zašto ljudi pomažu?“), kao i suđenje za ubistvo u kome je osuđen nevin čovek zbog pogrešnog svedočenja očevidaca (Socijalna psihologija na delu 3, „Socijalna psihologija i pravo“).

Mini-priče u svakom poglavlju

Naš pripovedački pristup se ne ograničava samo na ove uvodne vinjete. Tu je i nekoliko „mini-priča“, utkanih u svako poglavlje, koje ujedno ilustruju pojedine pojmove i oživljavaju materiju. U svakoj od njih, prvo, opisujemo pojavu iz svakodnevnog života, osmišljenu da izazove interesovanje studenta. Ove priče preuzete su iz aktuelnih događanja, literature i naših vlastitih života. Drugo, mi opisujemo eksperiment koji pokušava da objasni tu pojavu. Ove eksperimente uobičajeno opisujemo detaljno, jer smatramo da studenti ne bi trebalo da nauče samo glavne teorije u socijalnoj psihologiji, već bi trebalo da razumeju i budu svesni vrednosti metoda korišćenog u proveru tih teorija. Često pozivamo studente da zamisle da su i oni sami učesnici eksperimenta, kako bi imali bolji osećaj kako je to izgledalo i šta je pronađeno. Evo par primera naših „mini-priča“ (ako prelistate knjigu, videćete i mnoge druge):

- U Poglavlju 4, kod socijalne percepcije, upoznajemo se s pojmovima unutrašnjih i spoljašnjih atribucija kroz diskusiju o reakcijama javnosti na suđenje Marti Stjuart, ekspertkinji za vođenje domaćinstva, koju je federalna vlada optužila za zaveru, ometanje pravoisuda i proneveru sredstava. Prvih dana nakon što je podignuta optužnica, novinari (i intervjuisane osobe iz javnosti) formirali su atribucije kako bi objasnili haos u kome se našla ova multimilionerka i predsednica velike kompanije. Posmatrači su stvorili jake unutrašnje atribucije: njeno navodno ponašanje u oblasti prodaje bilo je pokazatelj njene ličnosti, na primer, da je kontrolišuće prirode, pohlepna i preterano usmerena na detalje. Sa druge strane, oni koji su je podržavali stvorili su jake spoljašnje atribucije: ništa od toga nije poticalo od nje, već su aspekti situacije – kao što je njen pol i profesionalni uspeh – uticali na to da bude nepravedno optužena.
- U poglavlju 8, kod konformizma, diskutujemo o tragičnoj eksploziji spejs šatla Čelendžer 2003. godine. Parče izolacione pene odlomilo se od šatla i udarilo u krilo tokom lansiranja, zbog čega su u šatl ušli pregrejani gasovi tokom ponovnog lansiranja. NASA je bila svesna da su se delovi pene odlomili sa šatla tokom probnih lansiranja, ali to nije percipirano kao problem, već je posmatrano kao prihvatljiva „anomalija“. Kada se ljudi nađu u nejasnoj situaciji, socijalni uticaj ih vodi konformiranju sudovima ostalih ljudi o situaciji (Sherif, 1936). Skorija istraživanja su otkrila da sudovi članova grupe mogu konvergirati tako da kreiraju rizične strategije (Levine, Higgins i Choi, 2000). Panel nezavisnih istraživanja došao je do istih zaključaka o menadžerima NASA-e koji su donosili odluku i uopšteno o kulturi NASA-e. Kao grupa, oni su potpuno omanuli u označavanju nejasne situacije – raspadanja izolacione pene - kao problematične, umesto toga oni su se međusobno konformirali u opažanju da je to bio neuobičajen, ali beznačajan događaj.
- U Poglavlju 9, kod grupnih procesa, upoznajemo se sa temom deindividuacije putem opisa scene iz priče „Ubiti pticu rugalicu“ Harpera Lija. U ovoj sceni, vidimo gomilu spremnu na linč pred očima glavne junakinje, osmogodišnje Skaut. Gomila se okupila da linčuje Tima Robinsona, crnca lažno okrivljenog za silovanje. Gomila ispunjava mnoštvo uslova koji su u sociopsihološkim istraživanjima označeni kao denindividuačija: mrak je, svi su isto obučeni i svi imaju kape prevučene preko usiju. Zatim Skaut nesvesno izvodi briljantnu sociopsihološku intervenciju izdvajajući jednog čoveka koga je prepoznala, poziva ga imenom, i pita ga za sina koji je njen školski drug. Ona je uspela u pretvaranju bezlične gomile u skup individualnih građana i tako ublažila vrlo opasnu situaciju.
- U Poglavlju 12, kod agresije, prikazujemo zanimljivu istorijsku opservaciju: stotinama godina Irokezi su živeli mirno, retko se (ako i bilo kad) ponašajući agre-

sivno. Sve se to promenilo u sedamnaestom veku kada su novopridošli Evropljani doveli Irokeze u direktno takmičenje sa njihovim susedima, Huronima. Za vrlo kratko vreme, Irokezi su se pretvorili u žestoke ratnike. Šta ovo govori o uzrocima agresije i njenim korenima u kulturi? Ova priča vodi u diskusiju istraživanja kulturnih i ekonomskih korena nasilja.

Metode socijalne psihologije: još jedna dobra priča

Može izgledati da će pripovedački pristup zamračiti naučnu bazu socijalne psihologije. Upravo suprotno, mi verujemo da ono što jednim delom čini priču interesantnom jeste objašnjavanje studentima kako da naučno testiraju hipoteze. Poslednjih godina, udžbenici uobičajeno sadrže samo kratke sekcije metodologije istraživanja i obezbeđuju samo kratke opise rezultata pojedinačnih studija. U ovoj knjizi, na različite načine smo integrisali nauku i metodologiju područja u naše pripovedanje.

Posebno poglavlje o metodologiji

Metodologiji je u ovoj knjizi, za razliku od mnogih drugih, posvećeno čitavo poglavlje (Poglavlje 2). „Ali, čekajte“, mogli biste reći, „kako možete održati interesovanje i pažnju studenata pišući čitavo poglavlje o tako suvoparnoj materiji“? Odgovor je – integrisanjem ove materije u naš pripovedački pristup. Čak i „suvoparno“ štivo o metodologiji može dobiti na živosti ukoliko se ispriča u obliku priče. Započinjemo izlaganjem dva važna svakodnevna problema povezana sa nasiljem i agresijom: da li pornografija pokreće nasilje nad ženama? Zašto slučajni prolaznici ne intervišu u većoj meri u pomaganju žrtvama nasilja? Zatim koristimo stvarna istraživanja ovih pitanja da ilustrujemo tri glavna naučna metoda (istraživanje posmatranjem, korelaciono istraživanje i eksperimentalno istraživanje). Pre nego suvoparno nabranjanje metodoloških principa, naučni metod se objašnjava kao priča sa zagonetkom (Koji su uzroci agresije u svakodnevicu i apatičnosti prema nasilju?) i sa poukom (Takva zanimljiva pitanja iz svakodnevice mogu se naučno obraditi). Zadovoljni smo reakcijama na ovo poglavlje u prethodnim izdanjima.

Detaljni opisi pojedinačnih studija

U odnosu na druge tekstove, mi smo detaljniji u opisima istraživanja koja su bila prototip kasnijim. Raspravljamo o tome kako je istraživanje postavljeno, šta su učesnici istraživanja opažali i činili, na koji se način plan istraživanja izvodi teorijskih problema, kao i o načinima na koje rezultati podržavaju početnu hipotezu. Često kažemo čitaocima da zamisle da su učesnici kako bi istraživanje sagledali iz perspektive učesnika. Kad god je bilo prikladno, uključili smo i anegdotske informacije o tome kako

se izvodilo istraživanje ili došlo do njega; ove kratke priče dozvoljavaju čitaocima uvid u ranije skriveni svet kreiranja istraživanja. Pogledajte, na primer, opis toga kako su Nisbet i Wilson (1977.) dizajnirali jedan od svojih eksperimenata na temu tačnosti površnih zaključaka ljudi na strani 143, kao i opis porekla Aronsonove tehnike slagalice na stranama 469-470.

Istovremeno naglašavanje najnovijih i klasičnih istraživanja

Obuhvatili smo veliki broj tabela i grafikona kako bi što detaljnije prikazali rezultate pojedinačnih istraživanja. Polje socijalne psihologije se proširuje velikom brzinom, u svakoj oblasti ove discipline ima zanimljivih novosti. U ovom petom poglavlju, dodali smo dosta novog materijala, govoreći o desetina većih studija rađenih poslednjih par godina. Dodali smo i stotine referenci od poslednjih par godina. Na taj način knjiga obezbeđuje pažljiv pregled noviteta, aktuelnih istraživanja.

Međutim, u naglašavanju noviteta, mnogi tekstovi imaju tendenciju da preskoče starije. Pokušali smo da postignemo ravnotežu između rezultata najskorijih istraživanja i klasičnih istraživanja u socijalnoj psihologiji. Neke starije studije (npr. rani radovi o disonanci, konformizmu i o atribucijama) zaslužuju status klasičnog i važni su putokazi ove discipline. Recimo, za razliku od nekoliko drugih novijih knjiga, u našoj knjizi su detaljno izloženi opisi istraživanja Šahtera i Singera (1962.) o pogrešnim atribucijama emocija (Poglavlje 5), istraživanja o disonanci Festindžera i Karlsmita (1959.) (Poglavlje 6), kao i Ašovog (1956.) istraživanja konformizma (Poglavlje 8). Zatim smo starije teorije osavremenili prateći diskusije o klasičnom putem savremenog pristupa istim temama, uključujući kulturu, pol, sliku o sebi i emocije (npr. Cross i Gore, 2003; Fiske, 2003) u Poglavlju 5; održavanje samopoštovanja (npr. Stilova teorija samoafirmacije i Higinsova teorija neusklađenog pojma o sebi) u Poglavlju 6; proces smanjivanja disonance u različitim kulturama (npr. Sakai, 1998; Stone, Wiegand, Cooper i Aronson, 1997; Viswesvaran i Deshpande, 1996) u Poglavlju 6; ulogu odgovornosti i tačnosti u informacionom i normativnom konformizmu (npr. Quinn i Schlenker, 2002; Barron i saradnici, 1996) u Poglavlju 8. To omogućava studentima da iskuse kontinuitet i dubinu područja, što je bolje od toga da se upoznaju samo sa skupom studija objavljenih u proteklih nekoliko godina.

ZNAČAJNE IZMENE U PETOM IZDANJU

Da bismo konkretnije ilustrovali šta je novo uneto u peto izdanje, navešćemo nekoliko novih istraživanja koja su dodata:

- Poglavlje 3, „Socijalna kognicija: Kako razmišljamo o socijalnom svetu“: ovo poglavlje je unapređeno tako da prikaže rastući značaj automatskog mišljenja (nesvesnog, nevoljnog, nenamernog mišljenja u koje se ne ulaže napor), spram kontrolisanog mišljenja (svesnog, voljnog, namernog, i u koje se ulaže napor). Primenjeno na stereotype, automatsko spram kontrolisanog mišljenja, koristi se kao ilustracija ova dva modela razmišljanja, i uključuje novu uvodnu vinjetu koja razmatra slučaj Amandua Diala, koga su u predvorju njegove zgrade četrdeset i jedan put ustrelila četiri bela policajca dok je posezao za novčanikom, kao i diskusiju istraživanja koje su sproveli Pejn (2001.), i Korel i saradnici (2002.). Mogući slučaj suprotstavljen je slučajevima u kojima ljudi primenjuju stereotype u većoj meri svesno, kao u slučaju rasnog profilisanja. Dali smo primere sve češćeg rasnog profilisanja nakon 11. Septembra 2001. godine, nad ljudima koji izgledaju kao da su sa Bliskog istoka. Dodato je više od trideset novih referenci, uključujući sledeće radove: Eplei i Gilović (2001.), Inglik i Masvajler (2001), Vegner, Fuller i Sparou (2003.).
- Poglavlje 4, „Socijalna percepcija: kako spoznajemo druge ljude“: ovo poglavlje je unapređeno u diskusiji o osnovnoj grešci atribucije tako što je u većoj meri istaknut pojam postavke o podudaranju. U ovom poglavlju su naglašeni skoriji radovi na intuitivnom razumevanju ljudi, postavke o podudaranju, ili efekta reflektora (npr. Gilovich, Kruger i Medvec, 2002.). Odeljak o kulturi i postavci o podudaranju je reviziran i suštinski unapređen kako bi odslikao trenutne razvojne pomake u ovoj novoj istraživačkoj oblasti, na primer, rad Mijamota i Kitajame (Miyamoto i Kitayama, 2002.), Koi i saradnika (Choi i sar, 2003.), i Noulisa i saradnika (Knowles i sar, 2001.).
- Poglavlje 5, „Samopoimanje: Kako dolazimo do razumevanja samih sebe“: ovo poglavlje počinje novom uvodnom vinjetom, zasnovanom na epizodi iz TV serije „Prijetelji“. Dodali smo desetine novih referenci, većinom iz poslednjih nekoliko godina. Unapređene su diskusije o problemima kulture, pola i slike o sebi, i na koji način pohvala roditelja utiče na intrinzičku motivaciju kod dece. Kao i ranije, postoji ravnoteža između opširnih izlaganja klasičnih istraživanja (npr. rad o emocijama Šahtera i Singera, Rad o intrinzičkoj motivaciji Lepera) i najnovijih, modernih pristupa ovim temama.
- Poglavlje 6, „Samoopravdavanje i potreba za opravdavanjem vlastitih postupaka“: kako bi se kompletno obogatilo novitetima, jedan od najobimnijih dodataka u Poglavlju 6 je diskusija o skrivenim razlozima zašto ljudi doživljavaju disonancu bolnom. U ovoj raspravi naglašeni su radovi o ovladavanju strahom, samopoštovanju i strahu od smrti (Greenberg, Solomon i Pyszczynski, 1997, 1999, 2001.).

- Poglavlje 7, „Stavovi i promena stavova: Uticaj na misli i osećanja“ : smeštena je nova uvodna vinjeta za ovo poglavlje, koja se usmerava na istorijat reklama za cigarete i uključuje diskusiju o tome kako su reklame bile skrojene za žene nasuprot muškarcima. Tu se takođe nalazi novi odeljak o implicitnim stavovima spram eksplicitnih, kao i noviteti vezani za stare teme. Recimo, raspravljamo o skorašnjem istraživanju koje je otkrilo da reklame koje odslikavaju ženu na stereotipni način mogu biti okidač za pretnju stereotipom (Davies, Spencer, Quinn i Gerhardstein, 2002).
- Poglavlje 8, „Konformizam: Uticaj na ponašanje“: ovo poglavlje počinje novom uvodnom vinjetom, fokusirajući se na probleme konformizma i pokoravanja u državnim, kao i na privatnim vojnim akademijama. Dajemo pregled iskustva Šenon Fokner kao prve žene koja je ušla u vojnu školu *Citadel*, i usmeravamo se na nedavne navode žena pitomaca o silovanjima koje su počinili muški pitomci na Američkoj vazduhoplovnoj akademiji. Kao i ranije, ovo poglavlje sadrži detaljne opise nekih najzanimljivijih i trajno značajnih istraživanja u socijalnoj psihologiji, kao što su Šerifovo, zatim Ašovo ili Miligramovo istraživanje. Takođe se raspravlja o savremenim istraživanjima konformizma i socijalnih normi, na primer, o korišćenju propisanih i opisanih normi kako bi se podstaklo povoljno socijalno ponašanje i efekti socijalnog uticaja na telesnu sliku muškaraca i žena. Poglavlje uključuje i novi odeljak o propagandi. Nadograđujući se na Poglavlje 7 (Stavovi), ovaj odeljak raspravlja o načinima na koje propaganda (na primer, u nacističkoj Nemačkoj) usmerava javno mnjenje kroz informacioni i normativni konformizam.
- Poglavlje 9, „Grupni procesi: Uticaj u socijalnim grupama“: ovo poglavlje sadrži dosta novih referenci i noviteta, uključujući obnovljeni odeljak o polu i socijalnim ulogama, kao i o polu i vođstvu.
- Poglavlje 10, „Interpersonalna privlačnost: Od prvih utisaka do bliskih veza“: ovo poglavlje je suštinski izmenjeno, sa promenjenim redosledom materijala, a jedan deo je izbrisan kako bi se pooštrio fokus na važne elemente. Poglavlje počinje novom uvodnom vinjetom, usmeravajući se na strategije biranja partnera koje se koriste među meštanim Nepala i muslimanima koji žive u Velikoj Britaniji. Ova vinjeta naznačuje glavno težište poglavlja – međukulturalne definicije privlačnosti i ljubavi. Nov materijal uključuje i diskusiju o kompjuterski posredovanim vezama i evolucionom pristupu ljubavi.
- Poglavlje 11, „Prosocijalno ponašanje : Zašto ljudi pomažu?“: ovo poglavlje počinje novom uvodnom vinjetom koja navodi neke od herojskih postupaka običnih građana 11. septembra 2001, koji su rizikujući sopstvene živote pokušali da spasu ostale iz Svet-skog trgovinskog centra. U svaki odeljak unete su nove vine i dodato je dosta referenci vezanih za skorija istraživanja.
- Poglavlje 12, „Agresija: Zašto nanosimo bol drugima?“: ovo poglavlje počinje novom uvodnom vinjetom, diskusijom o masakru u srednjoj školi Kolumbajn koji se desio 1999. godine, razlozima koji stoje iza događaja, i na koji način takvi događaji mogu biti izbegnuti u budućnosti (Aronson, 2000.). Razmatraju se i mnogi drugi rezultati istraživanja, kao što su efekti nasilnih video igrice na agresivna osećanja i razmišljanja (Anderson i Dill, 2000.), šira diskusija o porodičnom nasilju (Eisenstat i Bancroft, 1999.), proširena diskusija o hemijskim i biohemijskim uzročnicima nasilnog ponašanja – uključujući alkohol, testosteron i serotonin (npr. Dabbs, 2000; Lipsey, Wilson, Cohen i Derzon, 1997.), opširnije o razlikama polova (npr. Bettencourt i Miller, 1996, i opširnije o neprijatnosti koja vodi u agresiju Anderson, Bushman i Groom, 1997.).
- Poglavlje 13, „Predrasude: Kako nastaju i kako ih smanjiti“: ovo poglavlje sada uključuje i diskusiju o „rasnoj podeli“ u Americi ilustrovano različitim reakcijama crnih i belih stanovnika na presudu u suđenju za ubistvo O. Dž. Simpsonu (npr. Dershwitz, 1997.), najnovije radove na razlikovanju prikrivenih i otvorenih predrasuda u Sjedinjenim Državama i Evropi (npr. Pettigrew, 1998.), kao i novine vezane za efekat učenja u saradnji radi smanjivanja predrasuda (npr. Johnson i Johnson, 2000; Slavin i Cooper, 1999; Walker i Crogan, 1998.).
- Socijalna psihologija na delu 1: „Socijalna psihologija i zdravlje“: u ovo poglavlje su unete reference iz nekoliko skorašnjih studija. Na primer, razmatramo efekte pretnje stereotipom na krvni pritisak, uključujući istraživanje Blaskovića, Spensera, Kvina i Stila (Blascovich, Spencer, Quinn i Steele, 2001.).
- Socijalna psihologija na delu 2: „Socijalna psihologija i sredina“: ovo poglavlje je reorganizovano sa dodatkom nove uvodne priče. Diskutuju se najnovija istraživanja, uključujući nedavno istraživanje o uticaju buke sa aerodroma na kognitivno postignuće kod dece (Hygge, Evans i Bullinger, 2002.).
- Socijalna psihologija na delu 3: „Socijalna psihologija i pravo“ : ovaj modul smo osavremenili i uključili diskusiju o novim tehnikama detektovanja laži. Dodato je i više od dvadeset pet novih referenci.

INTEGRISANA SAZNAJNA O UTICAJU KULTURE I POLA

Kako bismo razumeli ponašanje u socijalnom kontekstu, moramo uzeti u obzir različite uticaje, kao što su uticaji kulture ili polova. Umesto da smo dodali poglavlje o ovim važnim temama, razmatramo ih u svakom pogla-

vlju – kakav je njihov uticaj u pojedinom području. Na mnogo mesta raspravljamo o prelepoj različitosti ljudske vrste, prikazujući istraživanja o razlikama među pripadnicima različitih kultura, rasa ili pola. Raspravljamo i o zajedničkim obeležjima koja dele svi ljudi, ilustrujući primenjivost mnogih pojava u svim kulturama i rasama, kao i kod oba pola. Evo primera:

- Poglavlje 1, „Uvod u socijalnu psihologiju“: Uvodi se pitanje univerzalnosti nasuprot kulturne relativnosti socijalno-psiholoških principa.
- Poglavlje 2, „Metodologija: Kako socijalni psiholozi izvode istraživanja“: U odeljku o spoljašnjoj valjanosti razmatra se pitanje generalizacije rezultata istraživanja na druge ljude. Osim toga, dodali smo i odeljak o metodama međukulturalnih istraživanja.
- Poglavlje 3, „Socijalna kognicija: Kako razmišljamo o socijalnom svetu“: U ovom poglavlju se raspravlja o polnim razlikama u uspehu u srednjoškolskom uzrastu, pa se postavlja pitanje da li se te razlike javljaju zbog nastavnčkih i roditeljskih očekivanja vezanih za pol deteta. Postoji i odeljak o kulturnim odrednicama shema, u kojem su razmotrena klasična Bartletova istraživanja.
- Poglavlje 4, „Socijalna percepcija: kako spoznajemo druge ljude“: Ovo poglavlje sadrži mnogo gradiva vezanog za kulturu i pol, uključujući raspravu o univerzalnosti izražavanja emocija izrazom lica; kulturne razlike u ostalim komunikacijskim kanalima, kao što su kontakt očima, pogled i lični prostor; polne razlike u neverbalnoj komunikaciji (uključujući i razmatranje teorije socijalnih uloga Elis Igli); kulturno specifične implicitne teorije ličnosti, kao i kulturne razlike u procesu atribucije.
- Poglavlje 5, „Samopoiimanje: Kako dolazimo do razumevanja samih sebe“: Sastavni deo ovog poglavlja je veliki odeljak o kulturnim razlikama u definisanju sebe, u kome se razmatraju istraživanja Markusa, Kitajame, Triandisa i drugih autora. Postoji i veliki odeljak o polnim razlikama u definisanju sebe, rasprava o rezultatima istraživanja koja su izveli Kros i Madson, i Gabriel i Gardner. Takođe su razmotrene i kulturne razlike u upravljanju utiscima.
- Poglavlje 6, „Samoopravdanje i potreba za opravdavanjem vlastitih postupaka“: Ovo poglavlje sadrži odeljak o kulturnim razlikama u doživljavanju i rešavanju nesklada u kome se razmatraju nova istraživanja izvedena u nezapadnim kulturama.
- Poglavlje 7, „Stavovi i promena stavova: Uticaj na misli i osećanja“: Ovo poglavlje uključuje i odeljak o kulturi i zasnovanosti stavova, pa tako i raspravu o eksperimentu koji su izveli Han i Šavit (Han i Shavitt, 1994.), ispitujući uspešnost različitih vrsta reklamnih oglasa u Koreji i Sjedinjenim Državama. U kontekstu rasprave o učincima oglašavanja, bavimo se i načinima kojima mediji mogu da prenose rasne i polne stereotipe tipične za određenu kulturu.
- Poglavlje 8, „Konformizam: Uticaj na ponašanje“: Ovo poglavlje sadrži raspravu o ulozi normativnog socijalnog uticaja u stvaranju i održavanju kulturnih standarda lepote, kod žena i muškaraca. Ističemo pritom istraživanje snažnih normativnih pritiska da budu mršave koje proživljavaju japanske žene, i na koji način je potreba za društvenim odobravanjem jači prediktor poremećaja ishrane kod japanskih nego kod američkih žena (npr. Makai, Kambara i Sasaki, 1998). Takođe, razmatramo polne i kulturne razlike u konformiranju, kao i nalaze Bonda i Smita (Bond i Smith, 1996.) kojima se upoređuje konformiranje u Ašovom zadatku u istraživanjima sprovedenim u sedamnaest zemalja.
- Poglavlje 9, „Grupni procesi: Uticaj u socijalnim grupama“: Na nekoliko mesta u ovom poglavlju raspravljamo o polnim i kulturnim razlikama, uključujući one u pogledu socijalnog zabušavanja, zatim stilova vođenja, kao i Braunovu teoriju kulturnih vrednosti pri grupnoj polarizaciji. Osim toga, razmatramo socijalne uloge vezane za pol, a uključili smo i vežbu u kojoj od studenata tražimo da namerno prekrše polnu ulogu i prate reakcije drugih prema njima.
- Poglavlje 10, „Interpersonalna privlačnost: Od prvih utisaka do bliskih veza“: Uloga kulture se ističe na nekoliko mesta u ovom poglavlju, uključujući deo o kulturnim standardima lepote, kulturnim razlikama u stereotipu „lepo je dobro“ (Wheeler i Kim, 1997.) i kulturnim razlikama u bliskim odnosima. Raspravljamo i o polnim razlikama u značaju fizičke privlačnosti za svidanje kao i u reakcijama na prekid ljubavne veze.
- Poglavlje 11, „Prosocijalno ponašanje : Zašto ljudi pomažu?“: Ovo poglavlje sadrži odeljak o polnim razlikama u prosocijalnom ponašanju, kao i odeljak o kulturnim razlikama u prosocijalnom ponašanju.
- Poglavlje 12, „Agresija: Zašto nanosimo bol drugima?“: Veliki deo ovog poglavlja posvećen je kulturnim razlikama u agresivnosti, uključujući raspravu o nedavnim istraživanjima Ričarda Nisbeta i Dova Koenaa, kao i razlikama u stopi ubistava u različitim zemljama. Razmatramo i istraživanja polnih razlika u agresivnosti, kao i učinak nasilne pornografije na podsticanje nasilja nad ženama.
- Poglavlje 13, „Predrasude: Kako nastaju i kako ih smanjiti“: Integralni deo svake rasprave o predrasudama jesu i stereotipi o polnim ulogama. Proširili smo našu diskusiju o polnim stereotipima, uključivši radove Elis Igli, Kej Deo i Dženet Svim. Pitanja vezana za sopstvene i tuđe grupe, kao i načini smanjivanja predrasuda, takođe su sastavni deo ovog poglavlja.
- Samostalne celine, „Socijalna psihologija na delu“, o zdravlju, sredini i pravu: ove celine sadrže delove relevantne za različite kulture i pol, kao što je rasprava o istraživanju pretnje stereotipom Kloda Stila i sardnika, koja uključuje ispitivanje dostignuća pripadni-

ka manjinskih grupa, kao i muškaraca nasuprot ženama. Uključili smo i raspravu o kulturnim razlikama u socijalnoj podršci i ličnosti tipa A, novija razmatranja odnosa rasizma i stresa, kao i raspravu o kulturalnim razlikama u percepciji gustine i doživljaju skućenosti.

EVOLUCIONI PRISTUP

Poslednjih godina socijalni psiholozi su postali sve više zainteresovani za evolucionistički pogled na mnoge vidove socijalnog ponašanja. Ponovo smo se odlučili za integrisanje ovog pogleda u delove poglavlja u kojima je relevantan, radije nego da ovoj temi posvetimo posebno poglavlje. Zauzeli smo pristup za koji verujemo da je uravnotežen, raspravljajući o evolucionoj psihologiji jednako kao i o njenim alternativama. Evo primera mesta u tekstu na kojima razmatramo evolucionistički pristup:

- Poglavlje 4, „Socijalna percepcija: kako spoznajemo druge ljude“: Razmatramo pitanje da li su neki izrazi lica univerzalni, uključujući Darwinovo mišljenje da je to istina.
- Poglavlje 10, „Interpersonalna privlačnost: Od prvih utisaka do bliskih veza“: Prikazujemo evoluciono objašnjenje polnih razlika u romantičnoj privlačnosti i razlozima zašto se ljudi zaljubljuju.
- Poglavlje 11, „Prosocialno ponašanje: Zašto ljudi pomažu?“: Evolucionarna psihologija je predstavljena kao jedna od bazičnih teorija koje objašnjavaju zašto se ljudi ponašaju prosocijalno. Donosimo dokaze u prilog i protiv ovog tumačenja i poredimo ga s drugim pristupima, kao što je teorija socijalne razmene.
- Poglavlje 12, „Agresija: Zašto nanosimo bol drugima?“: Uključili smo deo u kojem raspravljamo da li je agresija urođena ili naučena, kao i raspravu o evolucionom objašnjenju agresivnog ponašanja.
- Poglavlje 13, „Predrasude: Kako nastaju i kako ih smanjiti“: Ovo poglavlje sadrži raspravu o istraživanju Dejvida Busa o polnim razlikama u brizi za potomstvo.

PRIMENJENA STRANA SOCIJALNE PSIHLOGIJE

Jedan od najboljih načina da se izazove interesovanje studenata jeste naglasak na značaju materijala koji uče za stvarni život. Od uvodnih opisa situacija iz stvarnog života kojima započinje svako poglavlje, sve do istorijskih događaja, savremenih događanja i naših vlastitih života koji su ugrađeni u priču, pripovedanje je obeleženo stvarnim, poznatim primerima. Međutim, iako je primena integralni deo socijalne psihologije, ipak zaslužuje poseban tretman. Uz to što je pregled primenjenih područ-

ja integrisan u tekst, odlučili smo se i za dva dodatna načina obrade ove teme.

Pokušajte! Vežbe namenjene studentima

Razasute unutar petog izdanja nalaze se vežbe Pokušajte! kojima se studenti pozivaju da pojave o kojima uče primene u svom svakodnevnom životu. Postoje po tri takve vežbe u svakom poglavlju. One uključuju detaljna uputstva o tome kako pokušati replikaciju stvarnog socijalno-psihološkog eksperimenta, kao što je Miligramova (Milgram, 1963) tehnika izgubljenog pisma u poglavlju 11 ili istraživanje Renoa i saradnika (Reno, 1993.) o normama i bacanju otpadaka u drugoj celini Socijalna psihologija na delu „Socijalna psihologija i sredina“. Druge vežbe Pokušajte! sadrže skale samoprocene i pozivaju studente da ih ispune kako bi saznali kakvi su njihovi rezultati na tim merama. Primeri uključuju Singelisovu (Singelis, 1994.) meru zavisnog ili nezavisnog pogleda na sebe u Poglavlju 5 i skalu Potrebe za saznanjem u Poglavlju 7. Neke druge vežbe su kvizovi koji ilustruju socijalno-psihološke koncepte, kao što je Kviz rasuđivanja u Poglavlju 3, koji ilustruje heuristike u prosuđivanju, a neke su demonstracije koje objašnjavaju kako se određeni koncept može koristiti u svakodnevnom životu studenata, kao što je vežba u Poglavlju 9 koja upućuje studente da prekrše norme polne uloge i zatim posmatraju posledice. Vežbe se razlikuju po obliku i vremenu koje zahtevaju. Dodatne vežbe Pokušajte! mogu se naći na našoj internet stranici www.prenhall.com/aronson. Vežbe Pokušajte! sigurno izazivaju veliko interesovanje studenata i čine socijalno-psihološke koncepte privlačnijim i lakšim za pamćenje.

POVEZANOSTI ●

U ovom novom izdanju ističemo nekoliko sekcija, nazvanih „Povezanosti“, koje su veoma važne jer govore o problemima iz svakodnevog života. Na primer, postoji odeljak Povezanosti u Poglavlju 5 (Samopoimanje) o tome kako bi roditelji trebalo da pohvaljuju svoju decu, bazirano na skorijim istraživanjima intrinzičke motivacije. Nalazi se takođe i u Poglavlju 7 (Stavovi) govoreći se o efikasnosti medijskih kampanja u smanjenju korišćenja droge, a u Poglavlju 12 (Agresija) o suzbijanju siledžijskog ponašanja u školskom dvorištu, dok će u Poglavlju 8 (Konformizam) biti reči o načinu na koji propaganda utiče na stavove i ponašanje ljudi kroz procese informativnog i/ili socijalnog uticaja. Verujemo da će studentima značiti ova povezivanja s važnim društvenim problemima.

Socijalna psihologija na delu – samostalne celine

Iza poglavlja 13 slede tri samostalne celine posvećene primenjenim područjima socijalne psihologije – zdra-

vlju, sredini i pravu – pod zajedničkim nazivom „Socijalna psihologija na delu“. Možda se pitate zašto se ove celine nazivaju drugačije i na drugačiji su način numerisane u odnosu na druga poglavlja. Razlog je taj što su zamišljene kao samostalne jedinice, koje bi se mogle postaviti na bilo koje mesto u tekstu. Iako ponekad u tim celinama upućujemo na prethodno numerisana poglavlja, one su, koliko je god to moguće, organizovane kao nezavisne jedinice koje mogu biti relevantne u bilo kom trenutku tokom učenja socijalne psihologije.

Razgovarajući s mnogim profesorima koji predaju socijalnu psihologiju, iznenadili smo se koliko različito

prikazuju primenjene teme: neki vole ta područja da dodaju na kraju kursa, nakon što su obradili sve glavne pojmove, teorije i nalaze istraživanja. Ostali više vole da ih integrišu u teorijsko gradivo ako su relevantna. Naše primenjene celine zamišljene su tako da se mogu koristiti na dva načina. Zapravo, postoji nekoliko načina na koje se može pristupiti poglavljima u našoj knjizi. U okviru su prikazana dva jednostavna rasporeda koje su predavači uspešno koristili prema našoj knjizi. Sigurno postoje i druge mogućnosti. Ove smo prikazali da bismo ilustrovali fleksibilnost redosleda kojim se može pristupiti poglavljima i primenjenim celinama.

PRIMER RASPOREDA 1

- I** Uvod u socijalnu psihologiju
 - Poglavlje 1, Uvod
 - Poglavlje 2, Metodologija
- II** Spoznavanje sebe i socijalne okoline
 - Poglavlje 3, Socijalna kognicija
 - Poglavlje 4, Socijalna percepcija
 - Poglavlje 5, Samopoimanje
 - Poglavlje 6, Samoopravdavanje
- III** Socijalni uticaj
 - Poglavlje 7, Stavovi i promena stava
 - Poglavlje 8, Konformizam
 - Poglavlje 9, Grupni procesi
- IV** Socijalna interakcija
 - Poglavlje 10, Interpersonalna privlačnost
 - Poglavlje 11, Prosocijalno ponašanje
 - Poglavlje 12, Agresija
 - Poglavlje 13, Predrasude
- V** Socijalna psihologija na delu
 - Socijalna psihologija na delu 1, Socijalna psihologija i zdravlje
 - Socijalna psihologija na delu 2, Socijalna psihologija i sredina
 - Socijalna psihologija na delu 3, Socijalna psihologija i pravo

PRIMER RASPOREDA 2

- I** Uvod u socijalnu psihologiju
 - Poglavlje 1, Uvod
 - Poglavlje 2, Metodologija
- II** Socijalna spoznaja
 - Poglavlje 5, Samopoimanje
 - Poglavlje 3, Socijalna kognicija
 - Poglavlje 4, Socijalna percepcija
 - Poglavlje 6, Samoopravdavanje
 - Socijalna psihologija na delu 1, Socijalna psihologija i zdravlje
- III** Socijalni uticaj
 - Poglavlje 8, Konformizam
 - Poglavlje 7, Stavovi i promena stava
 - Poglavlje 9, Grupni procesi
 - Socijalna psihologija na delu 3, Socijalna psihologija i pravo
- IV** Socijalni odnosi
 - Poglavlje 13, Predrasude
 - Poglavlje 12, Agresija
 - Poglavlje 10, Interpersonalna privlačnost
 - Poglavlje 11, Prosocijalno ponašanje
 - Socijalna psihologija na delu 2, Socijalna psihologija i sredina

DODACI UDŽBENIKU

Istinski dobar udžbenik mora dopunjavati iskustva stečena u učionici, podržavajući i proširujući profesorovu viziju studentima. *Socijalna psihologija* pruža znatan broj dodatnih sredstava koja mogu obogatiti profesorova izlaganja i produbiti razumevanje kod studenata.

Novo u izdanju 2004. izdavač Prentis Hol je zamoljen da objavi seriju tekstova **Američkog psihološkog društva (APS) *Savremeni pravci u psihološkoj nauci***. Počev od 2004. godine, u modul se *besplatno* s ovim tekstovima mogu dodati i *Savremeni pravci u psihološkoj nauci*.

Ovaj zbornik tekstova sadrži odabrane članke iz časopisa *Savremeni pravci u psihološkoj nauci* Američkog društva psihologa. *Savremeni pravci* su kreirani u nameri da naučnici mogu brzo i lako saznati o novim i značajnim dostignućima u istraživanjima koji su izvan njihovog osnovnog polja istraživanja. Časopis sažeto prikazuje preglede psiholoških istraživanja o kojima se može informisati za kratko vreme i zbog toga što časopis ima dostupnost čitaocima koji su izvan specijalizovanih oblasti, prirodno se uklapa u korišćenje u kursevima koji se predaju na fakultetima. Ovaj zbornik nudi bogate resurse koji studentima i predavačima daju uvid u vodeće naučne radove u savremenoj psihologiji.

Američko društvo psihologa je jedino udruženje posvećeno iskuljučivo unapređivanju psihologije kao naučno zasnovane discipline. Članovi APS-a su najjeminentniji istraživači i predavači iz različitih oblasti psihologije, a njihova polja naučnog interesovanja predstavljaju najširi opseg tema unutar psihologije. Društvo je široko priznato kao vodeći glas psihološke nauke u Vašingtonu i teži tome da javnost bolje razume i koristi saznanja do kojih se došlo psihološkim istraživanjima.

Dodaci za predavače

- **NOVO Povez materijala za predavače** Ovaj povez sadrži iscrpnu kolekciju materijala za učenje koji su ujedno nalik dosadašnjim priručnicima, a sadrže i novine. Organizovan po poglavljima, ovaj povez sadrži Priručnik za predavače, Spisak stavki testova, CD sa izvorima za predavače, kompjuterski program za testove, Generator testova i folije u boji. Svi ovi dodaci su opisani ispod. Njih možete nabaviti ukoliko kontaktirate predstavnike Prentis HOLA u vašem mestu.
- **NOVO Priručnik za predavače na CD-u.** Ovaj vredni dodatak, osim što štedi vreme, uvodi elektronsku verziju mnoštva izvora za učenje, sve na jednom disku, tako da možete podešavati svoje beleške lekcija i prezentacije sa CD-a. Ovaj CD uključuje PowerPoint slajdove, elektronske verzije umetničkih dela, prikaze za video-projektor, elektronski Priručnik za predavače i Spisak stavki testova.
- **Video.** Dostupna je video-kaseta sa nizom video-klipova koji se mogu koristiti za početak predavanja ili za

otvaranje rasprave. Neki od njih su video-klipovi iz klasičnih psiholoških filmova. Drugi su iz dokumentarnih filmova koji sjajno ilustruju socijalno-psihološke procese. U preostalim video-klipovima svaki od troje autora ovog udžbenika govori o svom području istraživanja. U Priručniku za predavače su smernice za raspravu o procesima prikazanim u svakom od video-klipova, uključujući pitanja za diskusiju nameњena studentima i popis relevantne literature.

- **PowerPoint prezentacije.** Omogućavaju interaktivni oblik prikazivanja pojmova vezanih za svako poglavlje i mogu se pronaći na internet stranici *Socijalne psihologije* www.prenhall.com-aronson ili www.prenhall.com-psychology.
- **Folije u boji.** Folije s grafičkim prikazima i tabelama iz udžbenika takođe su dostupne na web-strani *Socijalne psihologije*.
- **Priručnik za predavače.** Eliza Vurf (Elissa Wurf) sa Lafajet koledža napisala je Priručnik za predavače koji sadrži mnoštvo ideja za predavanja, savete za poučavanje, predloženu dodatnu literaturu za studente, prikaze pojedinih poglavlja, zadatke za studentske projekte i domaće zadatke, vežbe Pokušajte!, teme za podsticanje kritičkog mišljenja i pitanja za raspravu, kao i vodič za služenje izvorima iz drugih medija.
- **Banka testova.** Svako od 2000 pitanja u ovoj banci testova, koju je sastavila Eliza Vurf s Lafajet koledža, označeno je stranom na koju se odnosi u udžbeniku i svrstano je u kategoriju prema području i nivou znanja. Banka je takođe dostupna korisnicima u Windows i Macintosh računarskom okruženju.
- **Prentis Hol Test Generator.** Jedan od najtraženijih softverskih programa za konstruisanje testova dostupan je u Windows i Macintosh kompjuterskom okruženju, a sadrži uputstva za ocenjivanje, mogućnost testiranja na internetu i mnoga pomagala za pomoć predavačima u uređivanju i kreiranju testova.
- **Organizacija nastave na daljinu.** Za profesore koji su zainteresovani za upotrebu Interneta i organizaciju nastave putem elektronske mreže, Prentis Hol nudi potpuno prilagodljive virtuelne kurseve na WebCT-u, BlackBoard-u i Course Compass-u kao dodatak ovom udžbeniku. Ako želite da saznate više o tome, javite se svom lokalnom predstavniku izdavačke kuće Prentis Hol ili posetite sajt www.prenhall.com/demo.
- **Vodič kroz istraživanja.** Pouzdan, značajan i lak za snalaženje. *Vodič kroz istraživanja™* Prentis HOLA pomaže studentima da urade većinu vaših tekućih istraživanja. Zajedno sa širokom pomoći u istraživačkom procesu i tri ekskluzivne baze podataka pune važnih i pouzdanih izvora materijala uključujući EBSCO *ContentSelect* baze podataka Akademskih časopisa, Pretraživač Njujork tajmsa prema Arhivi pojmova, kao i biblioteku *Best of the Web*. Vodič kroz istraživanja je dobro, fokusirano rešenje za vaše studente.

Dodaci za studente

- *Vodič za učenje.* Studentski vodič za učenje napisala je Ketj Demitrakis iz instituta *Technical Vocational* u Albukerkuju, a sadrži pregled pojedinih poglavlja, ciljeve učenja, pitanja za proveru znanja, ključne pojmove i praktične zadatke za primenu.
- *Prateća internet stranica.* Web strana www.prenhall.com/aronson, koju uređuje Brajan Gibson sa univerziteta Central u Mičigenu, sadrži dodatne vežbe Pokušajte!, prati savremene događaje koji su relevantni za socijalno-psihološke pojmove, nudi praktične zadatke vezane za svako poglavlje, PowerPoint prezentacije koje je moguće kopirati i adrese drugih zanimljivih sajtova.
- *Psihologija je socijalna.* Zbirka tekstova *Psychology is Social: Readings and Conversations in Social Psychology*, čiji je urednik Edvard Krupat sa Masačusets koledža za farmaciju i srodne zdravstvene nauke, u svom četvrtom izdanju izlaže studente širokom spektru istraživanja i mišljenja, budući da sadrži članke i intervju sa najpriznatijim socijalnim psiholozima. Tekstovi, koji su osmišljeni tako da studentima budu što razumljiviji, kreću se u rasponu od novijih do klasičnih, od popularnih do stručnih, od opisa samostalnih istraživanja do preglednih članaka, i omogućavaju da zavirimo u umove mislilaca koji su oblikovali ključna područja u socijalnoj psihologiji.
- *Kako razmišljati kao naučnik socijalnih nauka.* Ovaj jeftini bukvar od autora Tomasa Petigrua (Thomas F. Pettigrew) sa univerziteta Santa Kruz popunjen je primerima uzetih iz bihevioralnih nauka i potpomaže kritičko mišljenje u psihologiji i socijalnim naukama. On ohrabruje čitaoce da razmatraju prirodu teorije, poređenja i kontrolisanje, uzrok i promenu, uzorkovanje i selekciju, variranje nivoa analize, kao i sistemsko razmišljanje u socijalnim naukama.
- *Razmišljati kritički o istraživanjima pola i roda.* Sada u svom drugom izdanju, ovaj dodatak, koji su napisali Pola Kaplan (Paula Džeremi Kaplan) sa Univerziteta Braun i Džeremi Kaplan (Jeremy B. Caplan) sa Univerziteta Brande, ohrabruje studente da evaluiraju obimna i raznovrsna istraživanja u oblasti pola i roda koja su se pojavila poslednjih decenija. Nakon što je pokazano da dosta postojećih istraživanja nije postavljeno na zadovoljavajući način, knjiga obezbeđuje čitaocima neophodno oruđe za procenu obimne literature, kao i da se postave realistični i konstruktivni zaključci.
- *Uticaji: Nauka i Praksa.* Ovaj fascinantni bestseller R. Čaldinija (Robert B. Cialdini) sa državnog Univerziteta u Arizoni, sada u svom četvrtom izdanju, prikazuje potvrde u istraživanjima, kao i uticaj profesionalnog bavljenja psihologijom potčinjenosti. Fokus je na šest osnovnih psiholoških principa koji usmeravaju ponašanje ljudi - uzajamnost, trajnost, socijalna potvrda, svidanje, autoritet i nedovoljnost. Ovo se mora pročitati!

ZAHVALNICE

Eliotu Aronsonu je posebno drago što na svesrdnoj pomoći može da zahvali svojoj najboljoj prijateljici (koja je ujedno i njegova supruga), Veri Aronson. Vera je, kao i obično, bila veliki izvor inspiracije, prvi slušalac njegovim idejama i prvi slušalac i dobronamerni kritičar mnogih njegovih nedorađenih tumačenja, pomažući mu da ih oblikuje u pomnije i razumnije analize. Takođe bi želeo da se zahvali svom sinu Džoši Aronsonu, sjajnom mladom socijalnom psihologu, na mnogim podsticajnim razgovorima koji su u velikoj meri doprineli konačnoj verziji ove knjige.

Tim Vilson bi želeo da se zahvali svom mentoru Ričardu E. Nisbetu, koji je podržavao njegovo interesovanje za područje i pokazao mu povezanost socijalne psihologije i svakodnevnog života. Zahvaljuje i svojim studentima, Sari Algoe, Dejvidu Senterbaru, Elizabeti Dun, Debi Kermer, Džejmu Kurcu i Ani Mekintoš, koji su mu pomogli da ostane uravnoteženi profesor – istraživač, ali i nastavnik i autor udžbenika. Zahvaljuje svojim roditeljima, Elizabet i Džefriju Vilsonu za njihovu sveukupnu podršku. Ipak, najviše je zahvalan svojoj supruzi, Dirdre Smit, i svojoj deci, Kristoferu i Li, na njihovoj ljubavi, strpljenju i razumevanju, čak i kada je za kompjuterom radio do kasno u noć.

Robin Akert bi želela da se zahvali svojim studnetima i kolegama na Velesli koledžu na podršci i ohrabrenju. Naročito je zahvalna Patriši Berman i Džonatenu Čiku, kao i Kristen Fej, Alison Bibins Vord i Lindi Dufresne. Njihovi saveti, komentari i smisao za humor bili su joj dragoceni. Takođe, želi da zahvali svojim studentima socijalne psihologije. Njihova inteligencija, oštroumnost, posvećenost i životnost su joj bili dodatni izvori energije i motivacije za ovu knjigu. Veoma je zahvalna svojoj porodici, Mihaeli i Vejnu Akertu, i Lindi i Džeriju Vičet. Njihov neiscrpni entuzijizam i bezgranična podrška pomogli su joj da izdrži na ovom, kao i na svim ranijim projektima, kao i na svim drugim ranije. Još jednom se zahvaljuje C. Isaku na autorskoj inspiraciji. Na kraju, nema reči kojima bi mogla da izrazi svoju zahvalnost i zaduženost Dejnu Arčeru, svom mentoru, kolegi i prijatelju, koji joj je otvorio vrata u svet socijalne psihologije i koji je od tada vodi kroz njega.

Nijedna knjiga se ne može napisati i objaviti bez pomoći mnogih ljudi koji su saradivali sa autorima iza scene, pa ni naša knjiga nije izuzetak. Želeli bismo da zahvalimo mnogim kolegama koji su čitali jedno ili više poglavlja ovog i ranijih izdanja ove knjige.

Recenzenti petog izdanja

Bill Adler, Collin County Community College
Sowmya Anand, The Ohio State University
Danny Axsom, Virginia Polytechnic Institute and State

University
 Kathy L. Bell, University of North Carolina at Greensboro
 Jennifer Bosson, The University of Oklahoma
 Brad Bushman, Iowa State University
 Russel D. Clark, III, University of North Texas
 Eric Cooley, Western Oregon University
 Mary Ellen Dello Stritto, Ball State University
 Cindy Elrod, Georgia State University
 Rebecca S. Fahrlander, University of Nebraska at Omaha
 Timothy M. Franz, St. John Fisher College
 Glenn Geher, State University of New York at New Paltz
 Suzanne Kieffer, University of Houston
 Steve Kilianski, Rutgers University
 Elizabeth C. Lanthier, Northern Virginia Community College
 Cynthia K. S. Reed, Tarrant County College
 Darrin L. Rogers, The Ohio State University
 Paul Sylvia, University of North Carolina at Greensboro
 Lori Stone, The University of Texas at Austin
 William Douglas Woody, University of Northern Colorado

Recenzenti prethodnih izdanja

Jeffrey B. Adams, Saint Michael's College
 John R. Aiello, Rutgers University
 Charles A. Alexander, Rock Valley College
 Art Aron, State University of New York, Stony Brook
 Joan W. Baily, New Jersey City University
 Norma Baker, Belmont University
 John Bargh, New York University
 William A. Barnard, University of Northern Colorado
 Gordon Bear, Ramapo College
 Susan E. Beers, Sweet Briar College
 Leonard Berkowitz, University of Wisconsin—Madison
 Ellen S. Berscheid, University of Minnesota
 Thomas Blass, University of Maryland
 C. George Boeree, Shippensburg University
 Lisa M. Bohon, California State University, Sacramento
 Peter J. Brady, Clark State Community College
 Kelly A. Brennan, University of Texas, Austin
 Richard W. Brislin, East-West Center of the University of Hawaii
 Jeff Bryson, San Diego State University
 Brad Bushman, Iowa State University
 Thomas P. Cafferty, University of South Carolina, Columbia
 Melissa A. Cahoon, Wright State University
 Frank Calabrese, Community College of Philadelphia
 Michael Caruso, University of Toledo
 Nicholas Christenfeld, University of California, San Diego
 Margaret S. Clark, Carnegie Mellon University

Susan D. Clayton, Allegheny College
 Brian M. Cohen, University of Texas, San Antonio
 Jack Cohen, Camden County College
 Eric Cooley, Western Oregon State University
 Steven G. Cole, Texas Christian University
 Diana Cordova, Yale University
 Jack Croxton, State University of New York, Fredonia
 Keith E. Davis, University of South Carolina, Columbia
 Dorothee Dietrich, Hamline University
 Susann Doyle, Gainesville College
 Steve Duck, University of Iowa
 Karen G. Duffy, State University of New York, Geneseo
 Valerie Eastman, Drury College
 Tami Eggleston, McKendree College
 Steve L. Ellyson, Youngstown State University
 Alan Feingold, Yale University
 Phil Finney, Southeast Missouri State University
 Susan Fiske, University of Massachusetts
 Robin Franck, Southwestern College
 William Rick Fry, Youngstown State University
 Russell Geen, University of Missouri
 Frederick X. Gibbons, Iowa State University
 Cynthia Gilliland, Louisiana State University
 Genaro Gonzales, University of Texas
 Beverley Gray, Youngstown State University
 Gordon Hammerle, Adrian College
 Judith Harackiewicz, University of Wisconsin—Madison
 Elaine Hatfield, University of Hawaii, Manoa
 Vicki S. Helgeson, Carnegie Mellon University
 Joyce Hemphill, Cazenovia College
 Tracy B. Henley, Mississippi State University
 Ed Hirt, Indiana University
 David E. Hyatt, University of Wisconsin—Oshkosh
 Marita Inglehart, University of Michigan
 Carl Kallgren, Behrend College, Pennsylvania State University, Erie
 Bill Klein, Colby College
 James D. Johnson, University of North Carolina, Wilmington
 Lee Jussim, Rutgers University
 Fredrick Koenig, Tulane University
 Alan Lambert, Washington University, St. Louis
 Emmet Lampkin, Kirkwood Community College
 Patricia Laser, Bucks County Community College
 G. Daniel Lassiter, Ohio University
 John Malarkey, Wilmington College
 Andrew Manion, St. Mary's University of Minnesota
 Allen R. McConnell, Michigan State University
 Joann M. Montepare, Tufts University
 Richard Moreland, University of Pittsburgh
 Carrie Nance, Stetson University
 Todd D. Nelson, Michigan State University
 Elaine Nocks, Furman University
 Cheri Parks, Colorado Christian University
 David Peterson, Mount Senario College
 W. Gerrod Parrott, Georgetown University

Lee D. Ross, Stanford University
 Alex Rothman, University of Minnesota
 M. Susan Rowley, Champlain College
 Delia Saenz, Arizona State University
 Brad Sagarin, Northern Illinois University
 Connie Schick, Bloomsberg University
 Norbert Schwartz, University of Michigan
 Richard C. Sherman, Miami University of Ohio
 Randolph A. Smith, Ouachita Baptist University
 Linda Solomon, Marymount Manhattan College
 Janice Steil, Adelphi University
 Jakob Steinberg, Fairleigh Dickinson University
 Jonell Strough, West Virginia University
 T. Gale Thompson, Bethany College
 Scott Tindale, Loyola University of Chicago
 David Trafimow, New Mexico State University
 Gary L. Wells, Iowa State University
 Paul L. Wienir, Western Michigan University
 Kipling D. Williams, University of Toledo
 Paul Windschitl, University of Iowa

Mike Witmer, Skagit Valley College
 Gwen Wittenbaum, Michigan State University
 William H. Zachry, University of Tennessee

Takođe, zahvaljujemo stručnom osoblju izdavaštva Prentis Hall na njihovoj stručnosti i profesionalizmu, posebno Džefu Maršalu i Roberti Mejer. Konačno, zahvaljujemo Meri Falkon, bez koje nikad ne bismo započeli ovaj projekat.

Hvala i vama što ste nas pozvali na vaša predavanja. Otvoreni smo za vaše predloge i bilo bi nam drago da čujemo vaše komentare o ovoj knjizi.

Elliot Aronson
 elliot@cats.ucsc.edu

Tim Wilson
 tdw@virgin.edu
 Robin Akert
 rakert@wellesley.edu